

Er musikken nøytral?

Dag Risdal - "Hyrdekallet i kristen sang og musikk"

I det foregående har vi understreket nødvendigheten av at tekstene til sangene holder mål - innholdsmessig. La oss gå et skritt videre og prøve å ta opp et av de mest aktuelle spørsmål for tiden. Er det slik å forstå at når bare teksten holder mål rent bibelsk, så er den ledsagende musikk (melodi, rytme, harmoni, instrumentering, o.s.v.) en likegyldig sak? Med andre ord: Er musikken «nøytral» i åndelig henseende? I så fall blir det bare spørsmål om «hensiktsmessighet» i valg av melodi eller musikk til en tekst.

Det blir hevdet om igjen og om igjen «at det er teksten som er det grunnleggende, det er teksten som er det viktigste, altså ---». (Her er det underforstått at da er det mindre vesentlig hva slags musikk vi bruker til teksten.)

På dette området er det som i åndslivet for øvrig. Sier man den samme løggen om igjen og om igjen, alltid med stor kraft og overbevisning, kan den største løgn bli godtatt som sannhet. Teksten er avgjørende, det er sant - men nettopp derfor er musikken så viktig! Musikken skal ikke rette seg etter tilhørernes smak, men lydig tjene teksten.

La oss si det som det er. I dag bruker man ikke pop- eller rocke-musikk for å tjene teksten, men fordi dette er en musikk som folk liker. Teksten har fått en mer og mer underordnet betydning. Bare vi kan samle mye folk, synes alt å være bra. Det største problemet i dag er ikke teksten, men musikken.

For å ta eksemplet med den teksten jeg nettopp har sitert av W. Abildsnes. Tekstens innhold smelter organisk sammen med den mektige salme som vi kjenner fra den lutherske «koral-skatt», nemlig tonen til «Er Gud for meg, så trede Meg hva der vil imot».

Jeg tror flere enn meg ville oppleve det som ren blasfemi om salmen «Min frelser og forsoner» ble fremført til støyende rytmemusikk. Ett eksempel på en god tekst som har fått en uheldig melodi er den nye utgaven av «Ungdommens frelser», men her vil det nok være ulike syn.

Hvorfor reagerer vi på alt dette nye? Er det bare assosiasjoner? Er det kun spørsmål om hensiktsmessighet? Jeg skal gjerne innrømme at det er ikke helt enkelt å svare på disse spørsmål. La meg begynne å referere et grunnsyn som er vanlig i dag blant kristne ledere. Det er hva jeg vil kalle et «funksjonalt musikkssyn» .

I all korthet går det ut på å undersøke hvordan musikken fungerer i den kristne forsamling, ikke musikken i seg selv. Her er det en tendens til å svekke synet på musikkens åndelige virkning på dem som lytter til den.

Musikken er «nøytral» i åndelig henseende. Det at rytmer fremkaller «følelser» (i seksuell retning) er «kultur-betinget», sies det. Det er innholdet (teksten) det kommer an på, ikke formen. Om vi reagerer positivt eller negativt på musikken, har kun å gjøre med våre egne tanker, følelser og assosiasjoner - altså kulturtradisjoner.

Det er sammenhengen som avgjør det hele. Formen blir underordnet. Det er bare spørsmål om hva som er «hensiktsmessig» i valg av sang og musikk. Slik sies det.

Er det så enkelt? Er det bare teksten det kommer an på? Er det kun et spørsmål om det vi er vant med? Er musikken nøytral?

Nå vil jeg på ingen måte benekte at assosiasjoner, kulturtradisjoner, miljø, oppdragelse, vaner og så videre betyr mye for oss når vi skal vurdere kulturytringer i dette tilfellet sang og musikk. Å hevde noe annet ville være uten mening. Men at disse faktorene alene skulle utgjøre hele saken blir en forenkling.

*

For en drøfter disse spørsmål videre, kan det være nyttig å minne om skjelningen mellom lov og evangelium mellom skapelse og forløsning i vår evangelisk-lutherske trosoppfatning.

Gud styrer verden på dobbelt vis: På den ene side som skaper og opprettholder og på den annen side som forløser og frelser. Skapelse og forløsning svarer da til forholdet mellom lov og evangelium. (Her er loven sett i forhold til evangeliet som et sammenfattende uttrykk for spenningen lov/evangelium.) Det gjelder altså å skjelne mellom det vi kunne kalle Guds skaperhusholdning og Guds frelseshusholdning, men vi må ikke skille dem fra hverandre. For begge hører dypest sett med under Guds herredømme.

En stor del av musikken (fra musikkhistorien) ligger på skapelsens plan. Musikken er en del av den skapte kultur og står dermed på linje med annen kulturell virksomhet som er frembragt av mennesker ([1.Mos.1,28 f.](#)).

Som et eksempel vil jeg velge Brahms fiolinkonsert. Som musikkverk synes jeg denne fiolinkonsert er særdeles vakker, både estetisk, kunstnerisk og musikalsk. Men jeg kan ikke uten videre anlegge en bibelskevangelig målestokk når jeg skal bedømme dette verk. Likevel gir det stor inspirasjon på det rent menneskelige plan å lytte til denne konsert. La oss heller ikke glemme at vi i Bibelen finner lovprisning til Gud som skaper ([Salme 8](#) og [Åp. 4,11](#)).

Brahms fiolinkonsert hører imidlertid hjemme i konsertsalen, ikke i kirken eller på bedehuset.

Men det emnet som opptar oss i denne sammenheng er kristen sang og musikk. Den skal fremføres i menighetens forsamling. Sammen med det forkynte Guds ord skal den tjene til de troendes oppbyggelse i Kristus.

Den kristne sang og musikk skal på en annen måte enn den profane musikk bedømmes etter bibelske og åndelige kriterier. Dette gjelder både teksten og musikken. Men jeg vil ikke dermed trekke den slutning at den profane musikk er «åndelig nøytral» eller at vi kan stille oss likegyldig til den.

(Nå skal jeg villig innrømme at det ikke all tid er enkelt å trekke opp grensen mellom musikk som hører inn under skaperhusholdningen og sang og musikk som særskilt er kristen og hører inn under frelseshusholdningen. Her vil det uten tvil være mange berøringspunkter, noe som både musikkhistorien og den aktuelle situasjon gir eksempler på.)

*

Nå bør vi merke oss djevelens strategi - i lys av Bibelen. Det er ikke Faderen som Skaper djevelen først og fremst kjemper imot, men det er Sønnen som arving. Det ser vi i lignelsen om vingårdsmennene i [Matt. 21,33-44](#). Jeg siterer her v. 38: «*Men da vingårdsmennene så sønnen, sa de seg imellom: Dette er arvingen, kom, la oss slå ham ihjel, så vi kan få hans arv!*» Djevelen prøver å anrette sitt hovedslag mot Jesus Kristus. Den åndskamp som er skildret i Bibelen er særlig kampen mellom Jesus Kristus og djevelen ([1. Mos. 3,15](#); [Matt. 4,1-10](#); [Matt. 16,21-23](#); [Kol. 2,13-15](#) og [Åp. 12,9-10](#)). I vår situasjon er det kampen mellom djevelen og de troende som hører Kristus til ([Ef. 6,10-18](#)).

I praksis betyr det at det blir åndskamp der hvor Guds sanne ord blir forkynt og der «ordet om korset» blir bevitnet. Sjelefienden setter inn med «sine listige angrep» for å avlede oppmerksomheten bort fra budskapet om den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. For her står store verdier på spill. Det gjelder frelse eller fortapeise for de mennesker som lytter til budskapet.

Det innebærer at de midler (den sang og musikk) som skal benyttes innen den kristne forsamling blir på en særlig måte gjenstand for en dobbelt innflytelse, både fra Kristi Ånd og fra djevelens ånd. Både Kristus og djevelen prøver å erobre disse midler.

Dermed er det ikke vanskelig å forstå at det kan bli åndskamp omkring den sang og musikk som blir benyttet i kristen sammenheng.

En sak er at djevelen prøver å hindre en sann forkynnelse av Guds Ord, særlig ordet om «Guds lam som bærer av verdens synd». En annen sak er at djevelen på mange måter prøver å gripe forstyrrende inn i musikken, enten ved at musikken ikke får understreket teksten eller ved at teksten ikke blir hørt i det hele tatt på grunn av støyende rytmisk musikk. Hvis den ledsagende musikk skaper en sinnstilstand hos tilhørerne som blokerer for det evangeliske budskap i teksten, er det ikke

bare bekymringsfullt, men alarmerende!

*

Som en foreløpig konklusjon vil jeg si: Både den musikk som benyttes på skapelsens plan og den sang og musikk som står mere direkte i evangeliets tjeneste er gjenstand for åndelig innflytelse fra to forskjellige åndsmakter. Men jeg tror det er viktig å være klar over at åndskampen tilspisser seg særlig ved den sang og musikk som benyttes i evangeliets tjeneste eller ved de troendes oppbygging.

Når det gjelder vurdering av sang og musikk kan det være vesentlig at vi skjeler mellom grunnleggende normer (klare utsagn angitt i Bibelen) og kulturelle og åndelige ytringer som er avledet av disse.

Den kristne sang og musikk må vurderes etter en bibelsk norm. Det vil si den må bedømmes etter et evangelisk og åndelig skjønn. Skal vi oppnå evne til å vurdere kristen sang og musikk, må forutsetningen være at vi lever i det bibelske budskap om synd og nåde.

For å anskueliggjøre dette forhold, tar jeg med en illustrasjon fra Erling Fossans semesteroppgave i musikk, s. 6 (se litteraturlisten bak).

Musikkform/stil -> Menneskelig reaksjon -> Norm

<-----

Vi tar utgangspunkt i musikkformen og merker oss den. Så forsøker vi å kartlegge en tendens i menneskelig reaksjon på vedkommende musikkform. Denne reaksjon bedømmer vi ut fra Bibelen. Den dom vi feller over reaksjonen, går vi tilbake til musikken med.

*

For å konkludere dette avsnitt skal jeg villig innrømme at det største problemet med å skrive om sang og musikk i vår tid gjelder nettopp å utrede forholdet mellom musikken på skapelsens plan og sang og musikk på forløsningens plan. Å utrede dette forhold i detaljer ville kreve enorme kunnskaper i teologi og musikkhistorie. Hvis en skulle vente med å uttale seg om kristen sang og musikk til en fikk den fulle innsikt i dette forhold, ville det neppe ble noe i det hele tatt. Men det betyr ikke at en her må gi opp å arbeide videre med dette viktige emnet. Kanskje kunne det her komme et verdifullt samarbeid i stand mellom teologer og fagmusikere.

(Afsnit III,3 fra ""Hyrdekallet i kristen sang og musikk" Nico Forlag 1982 - af Dag Risdal - Shafan 15-12-12)